

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ПРАКТИКУМ
з дисципліни “Торговельне підприємство”
для студентів першого року навчання магістерського рівня
спеціальності 076 «Підприємство, торгівля та біржова діяльність»
ОПП «Економіка, планування та управління бізнесом»
другого рівня вищої освіти всіх форм навчання

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ПРАКТИКУМ
з дисципліни “Торговельне підприємство”
для студентів першого року навчання магістерського рівня
спеціальності 076 «Підприємство, торгівля та біржова діяльність»
ОПП «Економіка, планування та управління бізнесом»
другого рівня вищої освіти всіх форм навчання

Затверджено на засіданні кафедри Е, П та УБ.
Протокол №12 від 30.05.2019 р.

Практикум з дисципліни “Торговельне підприємство” для студентів першого року навчання магістерського рівня спеціальності 076 «Підприємство, торгівля та біржова діяльність» ОПП «Економіка, планування та управління бізнесом» другого рівня вищої освіти всіх форм навчання. Укл. М.Д. Балджи, В.О. Однолько – Одеса: ОНЕУ, ротاپронт, 2019 р. – 70 с.

Укладачі: М.Д. Балджи д-р екон. наук, професор,
В.О. Однолько, канд. екон. наук, ст.викладач

Рецензенти: ??? (зовнішній рецензент)
Н.В. Сментина, д-р екон. наук, доцент
Н. В. Доброва, канд. екон. наук, доцент

Коректор: А.О. Ковальова

ВСТУП

Важливість вивчення дисципліни «Торговельне підприємництво» є надзвичайно актуальним для формування фахівців зі спеціальності 076 «Підприємство, торгівля та біржова діяльність», адже функціонування торговельного підприємництва є провідною рушійною силою розвитку економіки країни.

Предметом дисципліни «Торговельне підприємство» виступає економічний механізм функціонування підприємств торгівлі в системі ринкових відносин, формування та використання їх ресурсного потенціалу; методичний інструментарій розробки завдань управління, аналізу та планування окремих показників діяльності підприємства. Обсяг знань, що знайшли відображення у структурі та сутності тем дисципліни, надає необхідні теоретичні знання та навички щодо практичної роботи на підприємствах торговельної галузі та характеризує рівень підготовленості майбутнього фахівця до самостійного виконання відповідних функцій.

Мета навчальної дисципліни полягає у формуванні системи знань і навичок функціонування торговельного підприємництва та особливостей його ведення.

Для розкриття поставленої мети поставлені наступні завдання:

- засвоєння основних положень організації й діяльності торговельного підприємництва,
- вивчення методичних підходів щодо аналізу торговельного підприємництва та управління ним;
- оволодіння навичками самостійно здійснювати аналіз, планування діяльності, оцінювання ризику та визначення економічної безпеки в умовах ведення торговельного підприємництва, використовуючи існуючі законодавчо-нормативні підходи.

Вивчення навчальної дисципліни передбачає формування та розвиток у студентів таких компетентностей:

- загальних:

1. Здатність до адаптації та дій в новій ситуації.
2. Вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.
3. Здатність мотивувати людей та рухатися до спільної мети.
4. Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань / видів економічної діяльності).
5. Визначеність і наполегливість щодо поставлених завдань і взятих обов'язків.

- фахових:

1. Здатність розробляти та реалізовувати стратегію розвитку підприємницьких, торговельних та/або біржових структур.
2. Здатність проводити оцінювання продукції, товарів і послуг в підприємницькій, торговельній та/або біржовій діяльності.
3. Здатність до ефективного управління діяльністю суб'єктів господарювання в сфері підприємництва, торгівлі та/або біржової діяльності.
4. Здатність до вирішення проблемних питань і прийняття управлінських рішень у професійній діяльності.
5. Здатність до ініціювання та реалізації інноваційних проектів в підприємницькій, торговельній та/або біржовій діяльності.
6. Здатність оцінювати економічний стан підприємства та розробляти програми й плани антикризового регулювання і реструктуризації.
7. Здатність генерувати, обґрунтовувати та реалізувати інноваційні підприємницькі бізнес-ідеї.
8. Здатність орієнтування у законодавстві, тлумачити та вірно його застосовувати у різних ситуаціях, що виникають у практичній діяльності, здатність проваджувати професійну діяльність на основі чинних нормативно-правових актів.
9. Здатність вирішувати задачі прогнозування процесів розвитку підприємницьких, торговельних та біржових структур з використанням

економіко-математичних методів.

10. Здатність організовувати діяльність підприємницьких, торговельних та біржових структур із застосуванням підходів і принципів стратегічного планування, критеріїв оцінювання результативності та ефективності, враховуючи умови макро- і мезосередовища та внутрішні чинники діяльності.

Результати навчання даної дисципліни деталізують такі програмні результати навчання:

1. Вміти адаптуватися та проявляти ініціативу і самостійність в ситуаціях, які виникають в професійній діяльності.

2. Визначати, аналізувати проблеми підприємництва, торгівлі і біржової діяльності та розробляти заходи щодо їх вирішення.

3. Вміти розробляти заходи матеріального і морального заохочення та застосовувати інші інструменти мотивування персоналу й партнерів для досягнення поставленої мети.

4. Застосовувати бізнес-комунікації для підтримки взаємодії з представниками різних професійних груп.

5. Вміти професійно, в повному обсязі й з творчою самореалізацією виконувати поставлені завдання у сфері підприємництва, торгівлі та/або біржової діяльності.

6. Вміти розробляти та впроваджувати заходи для забезпечення якості виконуваних робіт і визначати їх ефективність.

7. Визначати та впроваджувати стратегічні плани розвитку суб'єктів господарювання у сфері підприємництва, торгівлі та/або біржової діяльності на муніципальному рівні.

8. Оцінювати продукцію, товари, послуги, а також процеси, що відбуваються в підприємницьких, торговельних та/або біржових структурах, і робити відповідні висновки для прийняття управлінських рішень.

9. Розробляти і приймати рішення, спрямовані на забезпечення ефективності діяльності суб'єктів господарювання у сфері підприємницької, торговельної та/або біржової діяльності.

10. Вміти вирішувати проблемні питання, що виникають в діяльності підприємницьких, торговельних та/або біржових структур за умов невизначеності та ризиків.

11. Впроваджувати інноваційні проекти з метою створення умов для ефективного функціонування та розвитку підприємницьких, торговельних та/або біржових структур.

12. Вміти виявляти загальні тенденції, особливості та можливості розвитку об'єктів управління у сфері підприємництва, торгівлі та біржової діяльності.

13. Вміти ефективно управляти проектами в підприємницькій, торговельній та біржовій діяльності.

14. Уміти організовувати діяльність підприємницьких, торговельних та біржових структур із застосуванням підходів і принципів стратегічного планування, критеріїв оцінювання результативності та ефективності, враховуючи умови макро- і мезосередовища та внутрішні чинники діяльності.

Зміст Практикуму відповідає вимогам вищої школи. Практичні завдання, що увійшли до Практикуму, розроблені на основі вивчення практичних матеріалів підприємств торгівлі. При цьому цифрові дані подано після відповідної обробки стосовно до навчальних цілей.

Практикум включає 7 тем. До кожної теми додається:

- рекомендована література до вивчення теми;
- перелік питань, теми рефератів, розрахункові задачі;
- основні формули для розв'язання задач та типові завдання, які допомагають набути досвід техніко-економічних розрахунків.

Тема 1. ТОВАРНІ ЗАПАСИ ТА ТОВАРНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТОРГОВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Література до вивчення теми: [9, С. 167–195; 10, С. 169–183; 11, С. 174–274; 12, С. 147–155; 14, С. 73–97; 17, С. 73–80; 18, С. 107–125; 32, С. 128–1145].

Питання до семінарського заняття:

1. Економічний зміст товарних ресурсів та товарних запасів торговельного підприємства. Показники, що характеризують стан товарних запасів торговельного підприємства.
2. Фактори, що обумовлюють обсяги та швидкість обороту товарних запасів. Сутність, призначення, принципи та методи розробки нормативів товарних запасів.
3. Обґрунтування обсягу і структури надходження товарів.
4. Оцінка ефективності комерційних угод із закупівлі товарів.

Теми рефератів:

1. Розширення джерел постачання товарних ресурсів споживчих товарів у сучасних умовах.
2. Оптимізація товарних запасів – важлива умова ефективної роботи підприємства торгівлі.
3. Закупівельна політика підприємств торгівлі в сучасних умовах господарювання.
4. Стратегія управління товарними запасами торговельного підприємства.
5. Оптимізація партії постачання ресурсів товарів у підприємствах торгівлі.

Основні формули для розв'язання задач:

1. Показник: Рівень товарних запасів у днях обороту ($P_3^{\text{дн}}$):

$$P_3^{\text{дн}} = \frac{3 \cdot K}{T}, \quad (1.1)$$

де 3 – абсолютна величина товарного запасу на конкретну дату;
 T – товарооборот за той же період; K – кількість днів у періоді.

2. Час обігу товарів (товарооборотність) у днях (D):

$$D = \frac{\bar{3}}{T_{\text{сп}}}, \quad (1.2)$$

де $\bar{3}$ – сума середніх товарних запасів за період;
 $T_{\text{сп}}$ – середньоденний товарооборот за той же час.

3. Швидкість обігу товарів (товарооборотність) у кількості оборотів (OB):

$$OB = \frac{T}{T \cdot 3} \text{ або} \quad (1.3)$$
$$OB = \frac{D}{O_{\text{дн}}},$$

де $O_{\text{дн}}$ – товарооборотність у днях.

4. Середній час обігу в днях по всіх товарних групах ($OB_{\text{сп}}$):

$$OB_{\text{сп}} = \frac{\bar{T3} \cdot D}{T_{\text{сп}}}, \quad (1.4)$$

де $\bar{T3}$ – середній товарний запас кожної групи за період; D – питома вага кожної групи в обороті, коеф.; $T_{\text{сп}}$ – середньоденний оборот із кожної групи.

5. Економія (або додаткова потреба в оборотних коштах) у зв'язку з прискоренням (або уповільненням) товарооборотності $E(\Pi_{\text{д}})$:

$$E(\Pi_{\text{д}}) = (O_{\text{днф}} - O_{\text{днб}}) \times T_{\text{спф}}/D, \quad (1.5)$$

де $ОДНф$, $ОДНб$ – товарооборотність у днях, відповідно фактична та базова;
 $ТСф$ – фактичний товарооборот за собівартістю; $Д$ – кількість днів у періоді.

6. Планування та нормування товарних запасів: 1) нормування товарних запасів методом техніко-економічних розрахунків (дн.): представницький асортиментний набір, днів ($ЗАС$):

$$TZ_{мер} = ЗАС + З_{cp} + З_{нидз} = \frac{\sum_{i=1}^k m \cdot \bar{C}_i}{T_o} + 1 + З_{нидз}, \quad (1.6)$$

де m – кількість різновидів товарів; C_i – середня ціна різновидів товарів i -тої групи; T_o – середньоденна реалізація товарів i -тої групи; k – кількість товарних груп.

7. Запас поточного поповнення i -го товару, днів ($ЗПП$):

$$ЗПП = t/2k ; k = n/m, \quad (1.7)$$

де t – інтервал між черговими партіями заводу товарів, днів; k – коефіцієнт комплектності поставок; n – кількість різновидів товару, що надходять у середньому в одній партії товарів; m – кількість різновидів товарів, які повинні бути присутні в асортименті магазину даного типу.

8. Страховий запас, днів ($ЗСТ$):

$$ЗСТ = 2 ЗПП, \quad (1.8)$$

де $ЗПП$ – запас поточного поповнення, днів.

9. Загальний норматив товарних запасів у днях (H_o):

$$H_o = ЗАС + ЗОР + ЗПР + ЗПП + ЗСТ, \quad (1.9)$$

де $ЗОР$ – запас на одnodенну реалізацію (складає 1 день); $ЗПР$ – запас на час прийому та підготовки товарів до продажу, днів.

10. Нормування товарних запасів за допомогою економіко-статистичного методу на основі коефіцієнта еластичності ($K_{ел}$):

$$\Delta Z\% = K_{ел} * \Delta T\%; HZ = ZB * (100 + \Delta Z\%) / 100, \quad (1.10)$$

де $\Delta Z\%$, $\Delta T\%$ – приріст запасів товарів та товарообороту у %; $K_{ел}$ – коефіцієнт еластичності товарних запасів від товарообороту; HZ – норматив запасів товарів; ZB – сума запасів товарів у базисному періоді.

11. Нормування товарних запасів економіко-статистичним методом: методом змінної середньої простої:

$$\Delta = (k_n - k_1) / n - 1; k_{n+1} = k_n + \Delta, \quad (1.11)$$

де Δ – середньорічна зміна товарних запасів; k_n – останній показник у ряді вирівняних середніх; k_1 – перший показник у ряді вирівняних середніх; k_{n+1} – показник товарних запасів на плановий рік.

12. Нормування товарних запасів за допомогою економіко-статистичного методу, а саме, індексним методом:

$$K = Z / (T + Z), \quad (1.12)$$

де K – відносний показник співвідношення запасів та товарообороту; Z – середні товарні запаси за період, що аналізується; T – товарооборот за той же період.

13. Норматив поточних запасів у сумі (H_c)

$$H_c = H_d * (T_{пл} / D), \quad (1.13)$$

де $T_{пл}$ – товарооборот на плановий період; D – кількість днів у плановому періоді.

14. Планування товарних запасів у сумі за всіма їх видами ($TZ_{пл}$)

$$TZ_{пл} = TZ_{nz} + TZ_{cz} + TZ_{un}, \quad (1.14)$$

де TZ_{nz} – сума товарних запасів поточного зберігання; TZ_{cz} – сума товарних запасів сезонного зберігання; $TZ_{цп}$ – сума товарних запасів цільового призначення.

15. Плановий обсяг надходження товарів на підприємство (у роздрібних цінах) (H):

$$H = T_{пл} + Z_k - Z_n + B, \quad (1.15)$$

де $T_{пл}$ – плановий обсяг товарообороту; Z_n – фактична сума товарних запасів на початок планового періоду; Z_k – планова сума товарних запасів на кінець періоду; ΔZ – передбачена зміна (приріст, зниження) обсягу товарних запасів у плановому періоді; B – очікуване вибуття товарів у зв'язку природним вибуттям та з інших причин (уцінка, розпродаж тощо)

16. Обсяг закупівлі товарів підприємством з їх поставкою в плановому періоді (у цінах закупівлі) (OZ):

$$OZ = H - KДр, \quad (1.16)$$

де $KДр$ – плановий обсяг комерційного доходу (сума торгових надбавок).

17. Коефіцієнт відповідності надходження товарів потребам підприємства (Kci):

$$Kci = HTi / Ti\phi + \Delta TZ_{инл}, \quad (1.17)$$

де HTi – надходження за i -ою товарною групою; $Ti\phi$ – фактичний обсяг товарообороту за i -ою товарною групою; $\Delta TZ_{инл}$ – планова зміна товарних запасів за i -ою товарною групою.

18. Коефіцієнт поставки товарів на підприємство, у % (Kn):

$$Kn = (HT\phi * 100) / HT_{пл}, \quad (1.18)$$

де $HT\phi$ – фактична сума (кількість) надходження товарів на підприємство (у порівняних цінах); $HT_{пл}$ – сума (кількість) надходження товарів, передбачена укладеними договорами закупки.

19. Оптимальний розмір партії поставки товарних ресурсів (OPn):

$$OPn = \sqrt{\frac{2M \cdot Bp.z}{Bзб}}, \quad (1.19)$$

де M – потреба в товарних ресурсах певного виду на період (у натуральних одиницях); $Bp.z$ – середня вартість розміщення і доставки одного замовлення; $Bзб$ – середня вартість зберігання одиниці товарних ресурсів за період.

20. Кількість партій поставки протягом періоду ($Kn.n$):

$$Kn.n = M/OPn, \quad (1.20)$$

де OPn – оптимальний розмір партії поставки товарних ресурсів.

21. Оптимальний інтервал між двома поставками ($Топт$):

$$Топт = Дк / Kn.n, \quad (1.21)$$

де $Дк$ – кількість календарних днів у році.

22. Річні витрати з управління товарними запасами ($Bзаг$):

$$Bзаг = Bp.z * n + Bзб * Z, \quad (1.22)$$

де n – кількість партій надходження товарів; Z – середній запас товарів.

ЗАДАЧІ ДЛЯ РОЗВ'ЯЗАННЯ

Задача 1

Розрахувати час та швидкість обороту товарів по підприємству роздрібною торгівлі на основі звітних даних за квартал. Порівняйте фактичну та нормативну товарооборотність, зробіть висновки.

Фактичний товарообіг – 62 тис. грн. Запаси товарів:

- на 1.01. – 21,5 тис. грн;
- на 1.02. – 24,45 тис. грн;
- на 1.03. – 22,0 тис. грн;
- на 1.04. – 23,8 тис. грн.

Норматив товарооборотності – 30 днів.

Задача 2

Розрахувати товарні запаси на кінець поточного року і визначити їхню відповідність нормативу. Дані для розрахунків:

1. Фактичні запаси на 1.10 поточного року – 49 тис. грн;
2. Очікуване постачання товарів у 4 кварталі поточного року – 93 тис.грн;
3. Очікуваний товарообіг за 4 квартал поточного року – 98,8 тис. грн;
4. Норматив товарних запасів на кінець поточного року – 47 днів.

Задача 3

Розрахувати норматив товарних запасів жіночого одягу в днях та в сумі, за такими даними:

- запас товарів у торговій залі – 3 дні;
- інтервал між надходженням двох чергових партій – 5 днів;
- коефіцієнт комплектності поставок – 0,2;
- час на прийомку, підготовку товарів до продажу – 2 дні;
- гарантійний запас у % до торгового запасу – 50;
- середній товарообіг за день – 10 тис. грн.

Задача 4

Розрахувати норматив товарних запасів у днях і в сумі із взуття в магазині MONARCH на квартал за такими даними:

- план товарообігу – 1800 тис. грн;
- кількість асортиментних різновидів взуття у торговій залі –150 од.;
- середня ціна 1 пари – 200 грн;
- середня кількість різновидів взуття, що надходить з 1 партією – 45 од.;
- інтервал між завозом двох партій товару – 15 дн.;
- час на приймання, розвантаження, перевірку і підготовку товарів до продажу – 2 дн.;

Страховий запас визначити самостійно.

Задача 5

Необхідно:

1. Розрахувати час та швидкість обіговості товарів.
2. Визначити ступінь виконання плану товарообігу за наведеними у таблиці показниками.
3. Обчислити вплив на перевиконання плану товарообігу наявності та ефективності використання товарних запасів.
4. Розрахувати суму додатково вивільнених або додатково залучених засобів унаслідок прискорення (сповільнення) оборотності.
5. Зробити висновки.

Дані про товарообіг та товарні запаси магазину “Чобіток” за квартал наведено в таблиці.

Показник	План	Факт
Товарообіг	450,0	500,0
Середні товарні запаси	90,0	110,0

Задача 6

Завдання:

1. Визначити фактичні середньоквартальні запаси за товарними групами та в цілому в магазині.

2. Розрахувати час та швидкість обороту товарів (за планом та фактично).

3. Обчислити вплив на показник середнього часу обіговості товарів у магазині, змін обсягу товарообігу та середніх товарних запасів.

4. Виявити вплив на зміну загального часу обіговості товарів таких факторів: змін структури товарообігу та диференційованих показників обіговості.

5. Зробити висновки.

Дані про роздрібний товарообіг та товарні запаси поточної реалізації магазину наведено в таблиці.

Товарна група, товар	Роздрібний товарообіг за квартал		Товарні запаси II кварталу				
	план	факт	норматив на II кв.	фактично на			
				1.04	1.05	1.06	1.07
Масло тваринне, рослинне	162	178,2	36	34,6	41,3	37,8	37,6
Цукор, конд. вир.	243	216	121,5	132,7	128,4	125,3	122,5
Інші товари	405	423	270	271,5	264	259,6	252,1
Усього	810	817,2	427,5	438,8	433,7	422,7	412,2

Задача 7

Зробити розрахунки з нормування та планування товарних запасів у торговому підприємстві, використовуючи економіко-статистичний метод.

1. Дані для розрахунку нормативу товарних запасів методом середньої, що змінюється наведено у таблиці.

Рік	Умовні позначення	Середній товарообіг у IV кв., тис. грн	Фактичний запас на кінець року	
			Сума, тис. грн	дні
Базисний	К1	18	1610	
Перший	К2	19,8	1434	
Звітний	К3	20,7	1569	
Поточний	К4	23,2	1696	
Плановий		23,9		

2. Дані для розрахунку нормативу товарних запасів на основі коефіцієнта еластичності товарних запасів від товарообігу подані в таблиці.

Рік	Фактичний товарообіг за рік	Фактичні товарні запаси на кінець року
Базисний	6307	1610
Перший	6662	1434
Звітний	7198	1569
Поточний	7770	1696
Плановий		

Темп приросту товарообігу у плановому році передбачений у розмірі 5,3%.

Задача 8

Скласти план товарних запасів по оптовому підприємству з групи «шкіряне взуття» в сумі та в днях на підставі даних економічної та комерційної служб підприємства. Під час розрахунків узяти до уваги, що фірма має демонстраційний зал та офіс у центрі міста.

1. План обігу оптової фірми на рік – 3383 тис.грн, у тому числі складський обіг займає 80%. Питома вага обігу 4 кварталу становить 26,5% від загального складського обігу.

2. Кількість асортиментних різновидів взуття – 304, середня ціна, за якою товар надходить до оптової фірми становить 100 грн.

3. Націнка фірми складає 25%.

4. Час на прийомку, підготовку до відвантаження та продажу – 2 дні.

5. Кількість надходження взуття від постачальників на рік – 120.

6. Середня кількість різновидів 1 партії, що не повторюються – 38.

7. Товарні запаси в дорозі – 4 дні.

8. Страховий запас визначити на підставі формули.

Яка кількість поставок задовольнить потребу в товарних запасах, якщо однією партією буде надходити 88 різновидів взуття?

Тема 2. МАЙНОВІ ТА ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ ТОРГОВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Література до вивчення теми: [9, С. 227–263; 10, С. 262–320; 11, С. 483–523; 12, С. 250–262; 17, С. 97–105; 18, С. 181–201; 25, С. 97–121; 32, С. 11–58].

Питання до семінарського заняття:

1. Активи як економічні ресурси торговельного підприємства, їх сутність, класифікація та особливості.
2. Поняття, склад та класифікація необоротних активів.
3. Основні фонди торговельного підприємства: поняття, класифікація та оцінка. Види їх зносу. Амортизація основних фондів.
4. Аналіз стану та ефективності використання основних фондів торговельного підприємства.
5. Оборотні активи торговельного підприємства: економічна сутність та класифікація. Поняття та особливості їх кругообороту.
6. Обґрунтування планового обсягу активів підприємства: завдання, етапи та методи.
7. Фінансові ресурси торговельного підприємства: сутність, склад та джерела формування.
8. Формування власного капіталу торговельного підприємства: функції, джерела формування, особливості.
9. Позиковий капітал торговельного підприємства: класифікація, визначення потреби підприємства в банківських ресурсах.
10. Аналіз капіталу підприємства: поняття, завдання, етапи та основні методи.
11. Планування обсягу та структури капіталу підприємства: сутність, етапи та методи.

Теми рефератів:

1. Сучасні проблеми амортизаційної політики держави і підприємств торгівлі різних форм власності.
2. Напрями інтенсифікації відтворення і шляхи кращого використання основних фондів підприємств торгівлі за нормальних умов господарювання.
3. Зарубіжний досвід обґрунтування методу амортизаційних відрахувань у торгівлі.
4. Сучасні форми обліку та методи оцінки основних фондів підприємства.
5. Самофінансування підприємств торгівлі за нормальних умов господарювання.
6. Внутрішні джерела формування власних фінансових ресурсів.
7. Зовнішні джерела поповнення власних фінансових ресурсів.
8. Позикові ресурси підприємства та необхідність їх використання в діяльності підприємств торгівлі.

Основні формули для розв'язання задач:

1. Виробнича потужність кухні ($ВП$):

$$ВП = ((B-П)*Єк*Кз)/в*M, \quad (2.1)$$

де B – час роботи кухні, хв.; $П$ – час простою устаткування, хв.; $Єк$ – ємність котлів, л; $Кз$ – коефіцієнт завантаження котлів; $в$ – середня тривалість однієї варки, хв.; M – місткість однієї страви, л.

2. Пропускна спроможність торговельної зали підприємства ресторанного господарства ($ПС_{\max}$):

$$ПС_{\max} = (Ч*К_M)/ч, \quad (2.2)$$

де $Ч$ – час роботи підприємства харчування протягом дня; $К_M$ – кількість місць; $ч$ – час тривалості прийому їжі одним відвідувачем.

3. Фондовіддача ($\Phi_{від}$):

$$\Phi_{від} = T/O\Phi, \quad (2.3)$$

4. Фондомісткість (Φ_M):

$$\Phi_M = O\Phi/T, \quad (2.4)$$

де $O\Phi$ – середньорічна вартість основних фондів, що використовуються; T – обсяг товарообороту.

5. Фондооснащеність ($\Phi_{осн}$):

$$\Phi_{осн} = O\Phi/Ч, \quad (2.5)$$

де $Ч$ – середньооблікова чисельність персоналу підприємства.

6. Фондоозброєність (Φ_O).

$$\Phi_O = O\Phi_a/Ч_{топ}, \quad (2.6)$$

де $O\Phi_a$ – середньорічна вартість активної частини основних фондів; $Ч_{топ}$ – середньо облікова чисельність торговельно-оперативного персоналу.

7. Рентабельність (прибутковість) основних фондів ($P_{O\Phi}$):

$$P_{O\Phi} = П/O\Phi, \quad (2.7)$$

де $П$ – прибуток підприємства за період.

8. Інтегральний показник ефективності використання основних фондів (I_i).

$$I_i = \sqrt{(I\phi \times I_p)}, \quad (2.8)$$

де $I\phi$, I_p – індекси зміни фондівддачі і рентабельності використання основних фондів.

9. Товарівддача торговельної площі (TB):

$$TB = T/S_t, \quad (2.9)$$

де S_t – обсяг торговельної площі.

10. Віддача складської площі ($B_{СК}$):

$$B_{СК} = T_{СК}/S_c, \quad (2.10)$$

де $T_{СК}$ – обсяг складського товарообороту; S_c – обсяг складської площі.

11. Товарооборот на 1 м^2 торговельної площі магазину (TM^2):

$$TM^2 = T_M/K, \quad (2.11)$$

де T_M – обсяг товарообороту магазину; K – розмір торговельної площі магазину.

12. Товарооборот на 1 місце у торговельному залі підприємства ресторанного господарства ($T_{ПМ}$):

$$T_{\text{ПМ}} = T_P / \text{ПМ}, \quad (2.12)$$

де T_P – обсяг товарообороту підприємства ресторанного господарства; ПМ – кількість місць у торговельному залі.

13. Обсяг товарообороту, додатково отриманий за рахунок зростання фондівіддачі ($\Delta T_{\text{ФЕ}}$):

$$\Delta T_{\text{ФЕ}} = T_I - \text{ОФ}_1 * \text{ФВ}_0, \quad (2.13)$$

де T_I – товарооборот у звітному періоді; ОФ_1 – середньорічна вартість основних фондів у звітному періоді.

14. Розмір відносної економії капітальних вкладень, зумовлений зростанням фондівіддачі ($E_{\text{ОФ}}$):

$$E_{\text{ОФ}} = \text{ОФ}_1 - (T_I / \text{ФВ}_0). \quad (2.14)$$

ЗАДАЧІ ДЛЯ РОЗВ'ЯЗАННЯ

Задача 1

За даними таблиці проаналізувати ефективність використання основних фондів підприємства роздрібної торгівлі за звітний та поточний роки.

Показник	Звітний рік	Поточний рік
Товарооборот, тис. грн	4290	4560
Прибуток, тис. грн	152,0	178,5
Середньооблікова чисельність працівників, осіб	22	23
у т. ч. торгово-оперативний персонал, осіб	16	17
Середньорічна вартість основних фондів, тис. грн	689,8	698,1
у т. ч. активна частина основних фондів, тис. грн	237,6	242,9
Загальна площа магазину, м ²	200	200
у т. ч. торговельна площа, м ²	115	115

Для цього необхідно визначити загальноекономічні показники ефективності та галузеві показники ефективності, що відображають її особливості. За матеріалами аналізу написати пояснювальну записку.

Задача 2

Підприємство ресторанного господарства кафе «Мрія» передбачає розширення торговельної зали і введення додаткових місць, тому що в зоні його діяльності склалась сприятлива кон'юнктура і за розрахунками можливий приріст товарообороту на майбутній рік становитиме 30%.

Аналіз форм обслуговування, який проведено на підприємстві спеціалістами, свідчить про те, що забезпечити високий рівень обслуговування без збільшення кількості місць неможливо.

Методом техніко-економічних розрахунків визначте та обґрунтуйте приріст місць по підприємству ресторанного господарства на плановий рік на основі інформації, поданої в таблиці. Взяти до уваги, що торговельна площа зали дозволяє збільшити кількість місць та забезпечити високий рівень обслуговування.

Показник	Дані кафе «Мрія»	Галузеві дані	Максимальне значення показника конкурентів
Роздрібний товарооборот за звітний рік, тис. грн	2850,3	1553219,0	10815,0
Кількість місць, од.	60	32090	206
Товарооборот у розрахунку на 1 місце, тис. грн			
План товарообороту на майбутній рік, тис. грн	3705,4		
Плановий товарооборот на 1 місце, тис. грн:			
1-й варіант розрахунків	48,4		
2-й варіант розрахунків	52,5		
Кількість місць за планом на майбутній рік, од.			
1-й варіант розрахунків	76		
2-й варіант розрахунків	70		
Приріст місць, од.	16		

Задача 3

Визначити виробничу потужність кухні та коефіцієнт її використання з випуску перших страв в кафе «Молодіжне», якщо відомо, що загальна місткість наплитних котлів, які призначено для виготовлення перших страв, – 320 л; місткість двох котлів – по 120 л. Об'єм першої страви – 0,5 л. Коефіцієнт заповнення посуду – 0,8.

Кухня працює 8 годин на зміну; цикл однієї варки в середньому становить 120 хвилин. Витрати часу на заповнення та миття котлів – 20 хвилин. Втрати часу, пов'язані з простоюванням котлів із організаційно-технічних причин, – 60 хвилин.

Фактично за 307 робочих днів підприємством реалізовано 460,5 тис. перших страв.

Задача 4

На підставі вихідних даних, поданих в таблиці, визначити: коефіцієнти оборотності активів, оборотності оборотних активів, рентабельності активів, рентабельності власного капіталу, рентабельності реалізації продукції:

Показники	Попередній період	Звітний період
Обсяг реалізації	5842,7	6120,0
Прибуток	720,5	850,3
Середній розмір активів	4231,5	4165,7
Середній розмір оборотних активів	2301,6	2295,5
Середній розмір власного капіталу	3210,0	3210,0

Задача 5

Підприємство харчової промисловості планує збільшити обсяги виробництва та реалізації продукції за рахунок випуску нових виробів, що користуються попитом населення. Для цього передбачено будівництво нового цеху, виробнича потужність якого за обсягом сировини, що переробляється, становитиме 1250,0 тис. грн на рік. Визначте потребу в активах для нового цеху за таких умов:

- а) обсяг будівлі – 1800 м³, питомі витрати при будівництві – 150 грн/м³;
- б) вартість нового обладнання становить 70,0 тис. грн.;
- в) додаткові витрати, що пов'язані з придбанням інструментів, приладів, інвентарю, оплати транспортних витрат та монтажу обладнання – 60,0% вартості обладнання;
- г) вартість придбаних прав на об'єкти промислової власності – 6,0 тис. грн;
- д) норма запасів сировини та матеріалів – 70 днів, готової продукції – 25 днів;
- є) потреба в інших оборотних активах – 35,0% від визначеного розміру товарно-матеріальних цінностей.

Задача 6

На підставі таких даних визначити:

1. Розрахункову оборотність місць, пропускну спроможність торговельної зали і коефіцієнт її використання в поточному році.
2. Кількість споживачів, яку можна додатково обслужити в торговельній залі в майбутньому році в порівнянні з поточним роком.
3. Процент зростання пропускну спроможності торговельної зали в майбутньому році в порівнянні з поточним роком.

Вихідна інформація:

Торговельна зала кафе на 60 місць працює 10 годин на зміну. Середня тривалість обслуговування одного споживача – 25 хвилин. Фактично за зміну в поточному році обслуговується 1200 осіб.

У плановому році за рахунок розширення площі торговельної зали кількість місць збільшиться на 15%. При вдосконаленні методів обслуговування витрати часу на обслуговування одного споживача зменшаться до 23 хвилин.

Задача 7

За даними таблиці проаналізувати ефективність використання основних фондів підприємства ресторанного господарства за звітний та поточний роки.

Показник	Звітний рік	Поточний рік
Товарооборот, тис. грн	4000,0	4290,0
у т.ч. з продукції власного виробництва, %	63,0	65,3
Прибуток, тис. грн	199,1	228,7
Середньооблікова чисельність працівників, осіб	28	30
у т. ч. працівники виробництва, осіб	18	19
Середньорічна вартість основних фондів, тис. грн	584,3	592,2
у т. ч. активна частина основних фондів, %	55	54,7
Загальна площа підприємства, м ²	195	195
у т. ч. площа торговельної зали, м ²	100	100
Кількість посадочних місць, місць	45	45

Задача 8

На підставі вихідних даних, поданих в таблиці, визначити: коефіцієнти оборотності активів, оборотності оборотних активів, рентабельності активів, рентабельності власного капіталу, рентабельності реалізації продукції.

Показники	Попередній період	Звітний період
Обсяг реалізації, тис. грн	41500	41980
Прибуток, тис. грн	5430	5290
Середній розмір активів, тис. грн	4680	4926
Середній розмір оборотних активів, тис. грн	3050	3244
Середній розмір власного капіталу, тис. грн	2850	2850

Тема 3. ПЕРСОНАЛ ТОРГОВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Література до вивчення теми: [9, С. 197–224; 10, С. 115–140; 11, С. 301–366; 12, С. 220–247; 17, С. 81–96; 18, С. 156–180; 25, С. 122–164; 32, С. 59–47].

Питання до семінарського заняття:

1. Особливості праці в підприємствах торгівлі. Характеристика трудових ресурсів торговельного підприємства.
2. Поняття, показники та методи оцінки продуктивності праці робітників торговельного підприємства
3. Фактори, що визначають продуктивність праці на підприємствах торгівлі.
4. Форми і системи оплати праці та матеріальне стимулювання на підприємствах торгівлі.
5. Аналіз використання персоналу торговельного підприємства.
6. Планування показників з праці торговельного підприємства.

Теми рефератів:

1. Специфіка праці робітників підприємств торгівлі.
2. Продуктивність праці та резерви її зростання в підприємствах роздрібної торгівлі.
3. Регулювання оплати праці керівників підприємств галузі торгівлі.
4. Сучасні тенденції в оплаті праці в торгівлі.

Основні формули для розв'язання задач

1. Продуктивність праці, виражена показником виробітку товарообороту на одиницю торгово-оперативного персоналу (P_{OP}):

$$P_{OP} = T / (Ч_{оп} * I), P_{OP} = T / (Ч_{оп} * П_{Воп} * I), \quad (3.1)$$

де T – товарооборот в аналізованому періоді у фактичних цінах, грн; $Чоп$ – чисельність торгово-оперативного персоналу; $ПВоп$ – питома вага торгово-оперативного персоналу; I – індекс росту цін у даному періоді порівняно з базовим.

2. Продуктивність праці, яка виражена показником трудомісткості товарообороту ($П_{ТР}$):

$$П_{ТР} = ЗП/T, \quad (3.2)$$

де $ЗП$ – затрати праці, які можна виразити чисельністю робітників або кількістю людино-годин, відпрацьованих усіма робітниками за певний період; T – товарооборот.

3. Планування чисельності нормативним методом з використанням норми часу ($Ч_{плч}$):

$$Ч_{плч} = \sum(N_i * t_i) / (\Phi_{ef} * P_n) * 100, \quad (3.3)$$

де N_i – кількість виробів, що випускаються, від 1 до i найменувань, од.; t_i – норма часу на виготовлення виробу i -го найменування, осіб/од.; Φ_{ef} – ефективний фонд часу одного робітника, год.; P_n – плановий рівень виконання норм часу, %.

4. Планування чисельності нормативним методом за нормами виробітку ($Ч_{но_{вир}}$):

$$Ч_{но_{вир}} = Q / (N_{вир} * \Phi_{ef} * P_n) * 100, \quad (3.4)$$

де Q – обсяг робіт на плановий період у натуральному або вартісному вираженні; $N_{вир}$ – норма виробітку на одного працівника в одиницю часу, од.

5. Планування чисельності нормативним методом з використанням норми обслуговування ($Ч_{пл_{об}}$):

$$Ч_{пл_{об}} = (З_{об}/H_{об}) * (K_{зм}/K_{эф}), \quad (3.5)$$

де $З_{об}$ – загальна зона обслуговування в натуральному вираженні (метрів, одиниць); $H_{об}$ – зона, що обслуговується одним робітником (норма обслуговування) за зміну; $K_{зм}$ – кількість змін на підприємстві; $K_{эф}$ – ефективний фонд робочого часу в % до номінального фонду.

6. Планування чисельності нормативним методом з використанням норми чисельності ($Ч_{пл_{чис}}$)

$$Ч_{пл_{чис}} = (P_{м} * K_{зм}) / K_{эф}, \quad (3.6)$$

де $P_{м}$ – кількість робочих місць, од.

7. Планування чисельності на основі планового балансу робочого часу та кількості робочих місць, чисельність наявна ($Ч_{н}$):

$$Ч_{н} = (P_{м} * (Гр + Гпзо)) / Фнорм, \quad (3.7)$$

де $P_{м}$ – кількість робочих місць, од.; $Гр$ – кількість годин роботи підприємства за тиждень згідно з встановленим графіком; $Гпзо$ – кількість годин, потрібних для підготовчих і заключних операцій на тиждень; $Фнорм$ – нормативний фонд робочого часу на одного робітника на тиждень.

8. Планування чисельності на основі планового балансу робочого часу та кількості робочих місць, планова середньооблікова чисельність робітників ($Ч_{пл}$):

$$Ч_{пл} = Ч_{н} \times Kз, \quad (3.8)$$

де $Kз$ – коефіцієнт заміни (коефіцієнт заміщення тимчасово відсутніх працівників).

9. Планування чисельності на основі планового балансу робочого часу коефіцієнт заміни (K_z):

$$K_z = \Phi_{\text{норм}} / \Phi_{\text{факт}}, \quad (3.9)$$

де $\Phi_{\text{норм}}$ – номінальний фонд робочого часу; $\Phi_{\text{факт}}$ – фактичний (плановий) фонд робочого часу одного працівника з урахуванням планових неявок із поважних причин.

10. Планування чисельності економіко статистичним методом: коефіцієнт еластичності чисельності працівників від товарообороту (K_{el}):

$$K_{el} = \Delta \mathcal{U} / \Delta T, \quad (3.10)$$

де $\Delta \mathcal{U}$ – темп зміни чисельності працівників у звітному періоді порівняно з базисним, %; ΔT – темп зміни обсягу товарообороту, %.

11. Планування фонду заробітної плати за допомогою економіко-статистичного методу ($\Phi_{ЗП}$)

$$\Phi_{ЗП} = T_{пл} \times P_{ЗП} : 100, \quad (3.11)$$

де $P_{ЗП}$ – рівень заробітної плати, що склався у попередньому періоді, у відсотках до товарообороту; $T_{пл}$ – плановий товарооборот.

12. Планування фонду заробітної плати на основі планової чисельності робітників й індексу середньої заробітної плати:

$$\Phi_{ЗП} = Зф \times Ч_{пл} \times I_{ЗП}, \quad (3.12)$$

де $Зф$ – фактична середня заробітна плата за поточний рік; $Ч_{пл}$ – планова середньоспискова чисельність робітників; $I_{ЗП}$ – плановий індекс середньої заробітної плати.

ЗАДАЧІ ДЛЯ РОЗВ'ЯЗАННЯ

Задача 1

Визначити плановий річний фонд заробітної плати, загальну суму витрат на оплату праці та їх рівень до товарообороту в магазині «Жіночий одяг» на підставі таких даних.

1. У звітному році товарооборот становив 8683 тис. грн, чисельність працівників – 33 особи, фонд заробітної плати – 495 тис. грн, сума фонду матеріального заохочення за рахунок прибутку – 74,3 тис. грн.

2. На плановий період передбачається приріст товарообороту в розмірі 12,4%, індекс зростання середньої заробітної плати у зв'язку з підвищенням мінімальної гарантованої зарплати складе 1,07, плановий прибуток складатиме 516,5 тис. грн, частка фонду матеріального заохочення в прибутку – 17,1%, коефіцієнт еластичності чисельності працівників від товарообороту – 0,73.

Розрахунки планових показників праці оформити у вигляді таблиці.

Задача 2

Розрахувати різними методами продуктивність праці робітників підприємства ресторанного господарства за даними таблиці.

Показник	За рік
Валовий товарооборот, тис. грн, у т.ч.– оборот із продукції власного виробництва	18000 13500
– оборот з покупних товарів	?
Умовний товарооборот, тис. грн	?
Випуск страв, тис. страв	200
Коефіцієнт трудомісткості	1,5
Випуск страв в умовному виразі, тис. ум. страв	?
Чисельність працівників, усього осіб, у т.ч. робітників виробництва	25 16

Задача 3

Проаналізуйте показники з праці по ресторану «Люкс» та складіть пояснювальну записку за даними таблиці. У процесі аналізу необхідно визначити таке:

- продуктивність праці працівників підприємства та робітників виробництва;
- середньорічну заробітну плату в розрахунку на одного робітника підприємства та виробництва;
- рівень фонду оплати праці до товарообороту; динаміку показників із праці.

Показник	Попередній рік	Звітний рік
Товарооборот за рік, тис. грн	2025,8	2090,6
Оборот з продукції власного виробництва, тис. грн	1114,3	1296,4
Чисельність працівників ресторану, осіб	45	44
Чисельність робітників виробництва, осіб	25	26
Фонд оплати праці, тис. грн	240,7	247,6
Фонд оплати праці робітників виробництва, тис. грн	135,0	147,4

Задача 4

Для нового універсаму розрахувати необхідну кількість касових апаратів і визначити планову чисельність контролерів-касирів, за такими даними.

План товарообороту на рік складає 5500 тис. грн, магазин працює з 8 до 20 години, у неділю – з 8 до 18 години, перерва на обід 1 година.

В універсамі 360 робочих днів на рік. Витрати часу на обслуговування одного покупця з урахуванням нерівномірності потоку покупців складають 10 хв., середня вартість однієї покупки – 75 грн. Необхідно також урахувати, що повний і фактичний робочий час контролерів-касирів складає відповідно 253 і 231 днів, час на підготовку робочого місця складає 15 хв. на день.

Задача 5

Визначте необхідну чисельність кулінарів для роботи в кулінарному цеху супермаркету.

Планований обсяг продажу за рік – 265 тис. виробів.

Норма виробітки одного кулінара за зміну (8 годин) – 120 од.

Коефіцієнт виконання норм виробітку – 1,2.

Тривалість робочого тижня – 40 годин.

Додаткова інформація для розрахунку наведена в таблиці.

Показник використання часу	Кількість	
	днів	годин
Кількість днів у році	365	–
Неробочі дні: вихідні святкові	104 8	– –
Кількість календарних робочих днів (явочний номінальний фонд робочого часу)		
Чергова відпустка (робочі дні)	22	–
Неявки – усього (у середньому за даними підприємства), у т. ч.: за хворобою	12	–
неявки з дозволу адміністрації	1	–
інші неявки, дозволені законом	1	–
Ефективний фонд робочого часу, дні		–
Середня тривалість робочого дня		8
Скорочення робочого часу у передсвятковий день на 1 год.	–	
Ефективний фонд робочого часу, год.		

Задача 6

1. Нархувати заробітну плату працівникові, що працює в магазині на погодинній системі оплати праці, за місяць. Посадовий оклад працівника 1200 грн. Відповідно до наданого табелю обліку часу робітника він відробив 20 днів замість 24 за графіком. При цьому один день є святковим.

2. Працівникові повинна бути нарахована премія, що виплачується відповідно до Положення про преміювання із двох частин:

– перша частина становить 5% від окладу та виплачується за культуру обслуговування при відсутності зауважень покупців;

– друга частина залежить від виконання плану товарообігу за місяць і передбачена в розмірі 5% за виконання плану й 2% за кожний відсоток перевиконання плану по відділу.

Премія нараховується за фактично відпрацьований час. За підсумками місяця зауважень щодо роботи даного працівника не надходило. Товарооборот за місяць планувався у розмірі 565 тис. грн, фактичний розмір товарообороту становив 605,4 тис. грн.

Задача 7

Розрахувати необхідну кількість касових апаратів і визначити планову чисельність касирів для магазину кулінарії, на основі таких даних про режим роботи підприємства.

Магазин кулінарії працює з 10 до 19 години, у неділю – з 10 до 16 години, без перерви на обід. Середні витрати часу на обслуговування одного покупця складають 12 хв., середня вартість однієї покупки становить 35 грн. Час на підготовку робочого місця займає 10 хв. на день. У святкові дні магазин не працює. Один день на місяць – санітарний. Під час обчислення кількості касирів необхідно врахувати плановий та фактичний фонд робочого часу робітників. Середня кількість днів відпустки – 18, невиходи на роботу з поважних причин – 8 днів.

План товарообороту магазину кулінарії на рік становить 2180 тис. грн.

Задача 8

Визначити середньооблікову та планову чисельність продавців для комплексу універмагу на підставі таких даних.

1. Універмаг працює з 9⁰⁰ до 21⁰⁰ год., без перерви, один день на тиждень – з 10⁰⁰ до 18⁰⁰ год. Вихідний день – неділя. Час на підготовку та прибирання робочого місця – 2,5 год. на тиждень.

2. Торгова площа, яка припадає на одне умовне робоче місце – 21,5 кв. м, загальна площа – 729,0 кв. м.

3. Під час розрахунку фонду робочого часу передбачити для продавців тривалість відпустки – 20 днів, кількість днів невиходу на роботу з поважних причин – 9. Зменшення кількості продавців за рахунок участі зав. секціями в обслуговуванні покупців – 3.

Тема 4. ПОТОЧНІ ВИТРАТИ ТОРГОВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Література до вивчення теми: [9, С. 266–298; 10, С. 211–228; 11, С. 367–412; 12, С. 313–342; 14, С. 149–173; 17, С. 106–121; 18, С. 202–228; 25, С. 182–208; 32, С. 146–163].

Питання до семінарського заняття:

1. Економічна природа поточних витрат торговельного підприємства, їх класифікація та складові.
2. Показники, що характеризують поточні витрати та витрати обігу торговельного підприємства, особливості їх розрахунку в торгівлі та її підгалузях.
3. Фактори, що обумовлюють обсяг та рівень поточних витрат торговельного підприємства.
4. Методика та послідовність аналізу поточних витрат торговельного підприємства.
5. Методи обґрунтування плану витрат обігу торговельного підприємства в цілому та за окремими групами витрат.

Теми рефератів:

1. Джерела фінансування поточних витрат торговельного підприємства.
2. Найважливіші напрямки раціоналізації та економії витрат торговельного підприємства.
3. Економічна природа поточних витрат торговельного підприємства, їх характеристика та регулювання.

Основні формули для розв'язання задач:

1. Рівень поточних витрат у роздрібному торговельному підприємстві (РВПР):

$$РВПР = (ПВ/Трозд)*100, \quad (4.1)$$

де *ПВ* – поточні витрати; *Трозд* – обсяг роздрібного товарообороту.

2. Рівень поточних витрат в оптових підприємствах (РВПО):

$$РВПО = (ПВ/Топт)*100, \quad (4.2)$$

де *Топт* – обсяг оптового обороту з участю в розрахунках.

3. Рівень поточних витрат у ресторанному господарстві (РВПРГ):

$$РВПРГ = (ПВ/Овал)*100, \quad (4.3)$$

де *Овал* – обсяг валового обороту підприємства ресторанного господарства.

4. Рівень поточних витрат з конкретної товарної групи (РВПтг):

$$РВПтг = (ПВтг/Отг)*100, \quad (4.4)$$

де *ПВтг* – поточні витрати з товарної групи; *Отг* – оборот з товарної групи.

5. Витратовіддача (*Вв*):

$$Вв = Т/ПВ, \quad (4.5)$$

де *Т* – обсяг товарообороту; *ПВ* – поточні витрати.

6. Планування витрат на перевезення товарів різними видами транспорту (*Втр*):

$$Втр = Впер + Вексп + Ввр + Віни, \quad (4.6)$$

де $V_{пер}$ – витрати на оплату послуг з перевезення вантажів; $V_{експ}$ – експлуатаційні витрати; $V_{пр}$ – витрати на проведення вантажно-розвантажувальних робіт; $V_{інш}$ – інші види транспортних витрат; D – середня дальність перевезення тонни вантажу.

7. Загальний розмір витрат на перевезення товарів малими партіями ($V_{авт.др.}$):

$$V_{авт.др.} = V_{пер.авт} + V_{пр}; \quad V_{пер.авт} = KЗ * ТК * T_{под} * T_{кор};$$

$$V_{пр} = N_{пр} * V_{пер.авт}; \quad (4.7)$$

де $V_{пер.авт}$ – витрати на оплату послуг із перевезень; $V_{пр}$ – витрати на проведення вантажно-розвантажувальних робіт; $KЗ$ – планова кількість заявок на користування автотранспортом; $ТК$ – середня тривалість користування в день, годин; $T_{под}$ – тариф за подання автотранспорту, гр. од.; $T_{кор}$ – тариф за 1 автомобіле-годину користування, гр. од.; $N_{пр}$ – норматив витрат на проведення вантажно-розвантажувальних робіт; OK – необхідна сума оборотних коштів під формування товарних запасів, гр. од.; $P_{вок}$ – пайова участь власних оборотних коштів в оплаті товарів; CBK – відсоткова ставка за користування кредитом, річних.

8. Розрахунок відсотків за кредит (BK):

$$BK = (((PK * (100 - P_{вок}) * CBK) / 100 * 360) * D); \quad OK = (T_{св}^{пл} * N_{мз}^{дн}) / D; \quad (4.8)$$

$$T_{св}^{пл} = (T_{пл} * (100 - P_{тн} * P_{тв})) / 100 \quad (4.9)$$

де D – тривалість планового періоду, днів; $T_{св}^{пл}$ – товарооборот за собівартістю, грош. од.; $N_{мз}^{дн}$ – норма товарних запасів, днів; $T_{пл}$ – товарооборот на плановий період у роздрібних цінах, гр. од.; $P_{тн}$ – рівень торговельної надбавки (націнки), %; $P_{тв}$ – рівень транспортних витрат, %.

9. Планування витрат за допомогою коефіцієнту реагування витрат ($K_{рв}$)

$$K_{рв} = \%B / \%T, \quad (4.10)$$

де $\%B$ – відсоток (темп) зміни витрат за період, що досліджується; $\%T$ – відсоток (темп) зміни обсягу товарообороту.

10. Планування витрат обігу факторноаналітичним методом ($BO_{пл}$):

$$BO_{пл} = (P_{зВОб \pm \Delta P_{звот}} / 100) * T_{пл} + (ПВОб + \Delta ПВО_{пл}), \quad (4.11)$$

де $P_{зВОб}$ – базовий (звітний) рівень змінних витрат обігу; $\Delta P_{зВО_{пл}}$ – зміна рівня змінних витрат обігу, яка передбачається в плановому періоді з урахуванням впливу окремих факторів; $T_{пл}$ – плановий обсяг товарообороту підприємства; $ПВОб$ – базовий (звітний) обсяг умовно-постійних витрат обігу; $\Delta ПВО_{пл}$ – зміна обсягу умовно-постійних витрат обігу в плановому періоді з урахуванням впливу окремих факторів.

ЗАДАЧІ ДЛЯ РОЗВ'ЯЗАННЯ

Задача 1

Визначити планову суму та рівень витрат обігу по підприємству роздрібною торгівлі за даними таблиці.

Показник	Поточний рік		План	
	сума, тис. грн	% до товарообороту	сума, тис. грн	% до товарообороту
Товарооборот	3810,0			
Витрати обігу	571,0			
у тому числі:				
– постійні	257,0			
– змінні				

Під час обчислення плану витрат обігу визначити можливе зниження рівня витрат за рахунок зростання товарообороту в плановому періоді. За попередніми розрахунками темп приросту товарообороту становитиме 4,6%. Коефіцієнт реагування витрат – 0,8. Підприємство знаходиться в короткостроковому періоді.

Задача 2

Виконати коригування плану витрат обігу по магазину „Електрон” зі статті „Відсотки за кредит” у зв'язку зі зменшенням нормативу товарних запасів на 4 дні проти запланованого раніше.

Дані для розрахунків:

- план товарообігу магазину на рік – 5540 тис. грн;
- рівень торговельних надбавок – 20%;
- транспортно-заготівельні витрати на закупівлю товарів – 0,2% від вартості товарів за закупівельними цінами;
- первісний норматив товарних запасів – 62 дні;
- ставка банківського відсотка за кредит – 5% на місяць; – частка власних обігових коштів в оплаті товарів – 60%.

Визначити, які вигоди матиме підприємство від зниження норми товарних запасів.

Задача 3

Під час аналізу витрат обігу ТОВ «Ніва» розрахувати розмір, індекс та темпи зміни їх рівня, суму відносної економії (перевитрати), а також абсолютне відхилення витрат обігу звітного періоду від базисного, у тому числі за рахунок товарообороту та інших чинників.

Показники	Базисний період	Звітний період
Товарооборот	1480,0	1520,0
Витрати обігу, усього	183,6	208,3
у т. ч. постійні	85,9	90,6

Задача 4

Обґрунтувати витрати на перевезення товарів автомобільним транспортом, що наймається та сплачується за загальним тарифом(за 1 тону на відстань, що планується). Інформація для розрахунків:

1. Планове надходження товарів – 900 тис. грн;
2. Середня вартість тонни товарів, які надходять – 4,5 тис.грн;
3. Маса тари у відсотках до маси товару – 10%;
4. Коефіцієнт повторних перевезень – 0,2;
5. Тариф на перевезення 1 тонни вантажу на відстань, що планується – 4,38 грн.

Визначаючи загальні витрати на перевезення, врахувати витрати на експедиційні операції (7% від суми загальних витрат на перевезення) та витрати на оплату вантажно-розвантажувальних робіт (1,48 грн. за одну тонно-операцію).

Задача 5

Визначити суму та рівень витрат обігу зі статті «Витрати на тару» продовольчого магазину на плановий квартал.

Дані для розрахунків:

- план роздрібного товарообороту на квартал – 855 тис. грн;

- план роздрібного товарообороту групи «Цукор» на квартал – 78 тис. грн;
- середня вартість товару в одиниці тари – 250 грн;
- із загальної кількості мішків, які необхідно повернути постачальникам, буде повернуто тієї ж категорії – 70%;
- зі зниженням на одну категорію – 30%;
- втрати, що припадають на одиницю тари: при поверненні мішків тієї ж категорії – 12 грн;
- зі зниженням на одну категорію – 35 грн;
- втрати по мішкотарі за іншими групами товарів становлять – 9000 грн;
- втрати, що пов'язані з перевезенням тари – 3000 грн;
- ремонт тари та інші витрати – 2500 грн;
- доходи від операцій з тарою – 6000 грн.

Задача 6

По підприємству роздрібної торгівлі за звітний період визначити виконання планового кошторису витрат операційної діяльності, а також зміни, що відбулися в структурі та рівні витрат. Для наочності необхідно скласти аналітичну таблицю та зробити висновки. Товарооборот у звітному році становив: план – 1789,3 тис. грн, факт – 1779,6 тис. грн. Вихідні дані подані в таблиці.

Елементи витрат за економічним змістом	Звітний рік	
	план	фактично
Матеріальні витрати	76,2	80,4
Витрати на оплату праці	71,3	73,0
Відрахування на соціальні заходи	26,7	27,3
Амортизація основних фондів і нематеріальних активів	19,4	20,8
Інші витрати	53,4	52,2
Разом		

Тема 5. ДОХОДИ ТОРГОВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Література до вивчення теми: [9, С. 302–339; 10, С. 183–210; 11, С. 413–448; 12, С. 289–312; 17, С.122–130; 25, С.165–181; 32, С. 175–193].

Питання до семінарського заняття:

1. Економічна сутність, склад та джерела утворення доходів торговельного підприємства.
2. Вплив цінової політики підприємства на формування комерційного доходу від реалізації товарів.
3. Показники, що характеризують обсяг та рівень комерційного доходу від реалізації товарів торговельного підприємства. Фактори, що впливають на формування його обсягу та складу.
4. Вихідні передумови та методичний інструментарій аналізу доходів торговельного підприємства.
5. Методи обґрунтування планового обсягу доходів торговельного підприємства.

Теми рефератів:

1. Особливості формування доходів торговельного підприємства в умовах падіння попиту на споживчі товари.
2. Стратегічне управління доходами підприємств торгівлі.
3. Вплив специфіки торговельної діяльності на формування цінової політики.
4. Зміст цінової політики підприємств торгівлі в сучасних умовах господарювання.
5. Принципи цінової політики підприємств торгівлі в сучасних умовах господарювання.

Основні формули для розв'язання задач:

1. Рівень комерційного доходу для роздрібно́ї торгівлі ($P_{ДХр}$):

$$P_{ДХр} = (КДр / PT) * 100, \quad (5.1)$$

де $КДр$ – сума комерційного доходу роздрібно́ї торгівлі; PT – роздрібно́й товарооборот.

2. Рівень комерційного доходу для оптово́ї торгівлі ($P_{ДХон}$):

$$P_{ДХон} = (КДон / OTур) * 100, \quad (5.2)$$

де $КДон$ – обсяг комерційного доходу оптово́ї торгівлі; $OTур$ – оптовий товарооборот з участю в розрахунках.

3. Рівень комерційного доходу ресторанного господарства ($P_{ДХР}$):

$$P_{ДХР} = (КДрз / BO) * 100, \quad (5.3)$$

де $КДрз$ – обсяг торговельно́ї надбавки ресторанного господарства; BO – валовий оборот підприємства ресторанного господарства.

4. Торговельна маржа ($P_{ТМ}$):

$$P_{ТМ} = (ТНр / Oз) * 100, \quad (5.4)$$

де $ТНр$ – обсяг торговельно́ї надбавки роздрібно́ї торгівлі; $Oз$ – оборот товарів за закупівельною ціною.

5. Рівень торговельно́ї надбавки ($P_{тн.}$):

$$P_{тн.} = (Цр - Цз / Цз) * 100, \quad (5.5)$$

де $Цр$ – можлива ціна реалізації товару на певному ринку, грош. од.; $Цз$ – ціна закупівлі товарів у виробника, грош. од.

6. Точка мінімального рівня доходності ($ДХ$):

$$ДХ = ((Bo + П) / Цз(100 - Cндв)) * 100, \quad (5.6)$$

де Bo – витрати обігу торговельного підприємства, грош. од.; Π – прибуток торговельного підприємства, грош. од.; $Cndv$ – ставка податку на додану вартість, %.

7. Розмір мінімального прибутку (Π_{min}):

$$\Pi_{min} = (Kv * Mr.n) / (100 - Cnn), \quad (5.7)$$

де Kv – розмір капіталу вкладника, грош. од.; $Mr.n$ – мінімальний рівень прибутковості на вкладений капітал, %; Cnn – ставка податку на прибуток, %.

8. Обсяг комерційних доходів торговельного підприємства від реалізації товарів (D):

$$D = (Цp - Цзак) \times K, \quad D = T - OЗ = (ЦP \times K) - (ЦЗ \times K), \quad (5.8)$$

де K – кількість проданих товарів; $Цp$, $Цзак$ – відповідно, ціна реалізації та ціна закупівлі товарів; T – обсяг товарообороту підприємства; $OЗ$ – обсяг закупівлі товарів (оплата товарів постачальникам за цінами закупівлі).

9. Плановий рівень комерційного доходу за товарними групами (P_{dx}):

$$P_{dx} = (TH/100 + TH) * 100, \quad (5.9)$$

де TH – розрахунковий розмір торговельної надбавки.

10. Плановий розмір комерційного доходу підприємства ($D_{пл}$):

$$D_{пл} = j m \sum_{k=1}^n k j \times (ЦЦj - Цзак j), \quad (5.10)$$

де kj – кількість товарів, які закупаються за j -ю комерційною угодою; $Цp_j$, $Цзак_j$ – відповідно, ціна реалізації та закупівлі товарів за j -ю комерційною угодою.

11. Метод змінної середньої відносно рівня доходу (K_{n+1}):

$$K_{n+1} = K_{n-1} + 2\Delta, \quad K_{n+1} = K_n + \Delta, \quad (5.11)$$

де K_{n+1} – рівень комерційного доходу на плановий період; K_{n-1} – значення середнього рівня комерційного доходу, визначеного за методом змінної

середньої, що передує останньому; Δ – середня зміна рівня доходу; n – число значень середніх показників.

12. Розрахунково-аналітичний метод відносно суми доходу по підприємству ($D_{пл}$):

$$D_{пл} = (T_{пл} * P_{дх}) / 100, \quad (5.12)$$

де $T_{пл}$ – плановий обсяг товарообороту по підприємству; $P_{дх}$ – середній рівень комерційного доходу, що склався на підприємству за ряд років.

13. Метод з урахуванням цільової норми прибутку ($K_{Дпл}$):

$$K_{Дпл} = BO_{пл} + П_{ц}, \quad (5.13)$$

де $BO_{пл}$ – планові витрати обігу торговельного підприємства, грош. од.; $П_{ц}$ – цільовий прибуток торговельного підприємства.

ЗАДАЧІ ДЛЯ РОЗВ'ЯЗАННЯ

Задача 1

Використовуючи дані таблиці, визначити вплив на суму комерційного доходу зміну товарообороту та середнього рівня доходу.

Показник	Фактично		Звітний рік		Відхилення	
	поточний рік	минулий рік	виконання	план	факт	план
Товарооборот	9730	10850	10684	98,5	- 166	+954
Комерційний дохід	5750	6500	6098	93,8	- 402	+348
Середній рівень комерційного доходу, %	59,1	59,9	57,1	–	- 2,8	- 2,0

Задача 2

Визначити план комерційного доходу від реалізації в сумі та відсотках до товарообороту на майбутній період по підприємству роздрібною торгівлі, використовуючи економіко-статистичний метод розрахунків. Урахувати, що товарооборот фірми становитиме за планом на майбутній період 5610 тис. грн. Вихідні дані подані в таблиці.

Роки	Рівень доходу (у % до товарообороту)
Перший	40,5
Другий	42,1
Третій	41,2
Четвертий	39,7
П'ятий	39,5

Задача 3

На підставі наступних даних розрахувати річний обсяг товарообороту, суму та рівень комерційного доходу для кафетерію «Відпочинок» за звітній місяць.

Сировина та товари, що реалізовані у звітному періоді	Вартість сировини, тис. грн без ПДВ	Надбавка підприємства		Товарооборот, тис. грн		Рівень комерц. доходу, %
		%	сума, тис. грн	без ПДВ	з ПДВ	
М'ясо та птиця	20,0	75,0				
Риба	19,0	90,0				
Масло вершкове	18,0	75,0				
Масло рослинне	6,0	60,0				
Яйця	8,0	50,0				
Овочі	3,5	90,0				
Молочні вироби	12,5	75,0				
Інші товари	15,0	75,0				
Усього	102,0	—				

Задача 4

Визначити план комерційний доходу від реалізації в сумі та його приріст на майбутній період по супермаркету, використовуючи економіко-математичний метод розрахунків. Вихідні дані подані в таблиці.

Роки	Умовні позначення	Комерційний дохід, тис. грн
Перший	Y_1	65972
Другий	Y_2	67300
Третій	Y_3	68500
Четвертий	Y_4	68321
П'ятий	Y_5	69230

Задача 5

По підприємству роздрібно́ї торгівлі «Весна» розрахувати комерційний дохід, інші операційні доходи та доходи від інших видів діяльності. Проаналізувати їх динаміку.

Показник	Рік		Поточний рік до поперед.	
	попередній	поточний	темп росту	абс. відхил.
Товарооборот, тис. грн	458,9	554,7		
Рівень комерційного доходу, %	23,8	24,2		
Сума комерційного доходу, тис. грн				
Доходи від оренди, тис. грн	7,4	8,2		
Економічні санкції отримані, тис. грн	2,1	0,5		
Дохід від участі в капіталі, тис. грн	45,0	48,3		
Дивіденди отримані, тис. грн	15,0	15,5		
Інші звичайні доходи, тис. грн	0,6	0,8		
Сукупний дохід підприємства від звичайної діяльності, тис. грн				

Тема 6. ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ ДІЯЛЬНОСТІ ТОРГОВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Література до вивчення теми: [9, С. 318–339; 10, С. 229–261; 11, С. 449–482; 12, С. 347–365; 14, С. 188–197; 17, С. 131–145; 18, С. 126–155; 25, С. 209–236; 32, С. 194–206].

Питання до семінарського заняття:

1. Сутність, функції та значення прибутку торговельного підприємства. Джерела його утворення.
2. Вихідні передумови та методика аналізу прибутку торговельного підприємства.
3. Методика обґрунтування прибутку на плановий період.
4. Системи оподаткування торговельного підприємства. Аналіз та планування податкових платежів.
5. Планування щодо формування та розподілу чистого прибутку торговельного підприємства.

Теми рефератів:

1. Зовнішні фактори, що впливають на прибутковість підприємств торгівлі.
2. Динаміка суми та рівня прибутку торговельних підприємств різних форм власності та організаційно-правових форм за останнє десятиріччя в Україні.
3. Державна політика оподаткування торговельних підприємств.

Основні формули для розв'язання задач:

1. Чиста виручка (товарооборот) від реалізації товарів (продукції) ($ЧВ$):

$$ЧВ = В - ПДВ - АЗ - ІВД, \quad (6.1)$$

де $В$ – виручка (товарооборот) від реалізації товарів (продукції); $ПДВ$ – податок на додану вартість; $АЗ$ – акцизний збір; $ІВД$ – інші відрахування з виручки.

2. Валовий прибуток ($Пв$):

$$Пв = ЧВ - С, \quad (6.2)$$

де $С$ – собівартість реалізованих товарів (продукції).

3. Прибуток від операційної діяльності ($По$):

$$По = Пв + До - Ва - Вз - Віо, \quad (6.3)$$

де $До$ – операційні доходи; $Ва$ – адміністративні витрати; $Вз$ – витрати на збут; $Віо$ – інші операційні витрати.

4. Сума операційного прибутку торгівлі ($По$):

$$По = (Т*(Ркд-Рво)/100)*ІВ, \quad (6.4)$$

де $То$ – товарооборот; $Ркд$ – рівень комерційного доходу; $Рво$ – рівень витрат обігу.

5. Прибуток від звичайної діяльності до оподаткування ($Пз$):

$$Пз = По + Дк + Дф + Ді - Вф - Вк - Ві, \quad (6.5)$$

де $Дк$ – дохід від участі в капіталі; $Дф$ – інші фінансові доходи; $Ді$ – інші доходи; $Вф$ – фінансові витрати; $Вк$ – витрати від участі в капіталі; $Ві$ – інші витрати.

6. Рентабельність товарообороту для підприємств роздрібною торгівлі ($Рортп$):

$$Рортп = Пртп/РТ*100, \quad (6.6)$$

де Pr_{rn} – прибуток підприємств роздрібної торгівлі; PT – роздрібний товарооборот.

7. Для підприємств оптової торгівлі (P_{opt}):

$$P_{opt} = P_{opt}/OOUP*100, \quad (6.7)$$

де P_{opt} – прибуток підприємств оптової торгівлі; $OOUP$ – оптовий оборот за участю в розрахунках.

8. Для підприємств ресторанного господарства (P_{org}):

$$P_{org} = Pr_g/BOP*100, \quad (6.8)$$

де Pr_g – прибуток підприємства; BOP – валовий оборот підприємства ресторанного господарства.

9. Рентабельність поточних витрат (P_{vo}):

$$P_{vo} = \Pi/BO*100, \quad (6.9)$$

де BO – величина витрат обігу підприємства.

10. Рентабельність виробничих фондів (P_{ϕ}):

$$P_{\phi} = \Pi/(O\Phi+OK), \quad (6.10)$$

де $O\Phi$ – середня вартість основних фондів; OK – середня вартість оборотних коштів.

11. Рентабельність трудових ресурсів (P_{tr}):

$$P_{tr} = \Pi/Чсс, \quad (6.11)$$

де $Чсс$ – середньооблікова чисельність, осіб.

12. Рентабельність активів (P_a):

$$P_a = \Pi/A, \quad (6.12)$$

де A – вартість активів, укладених у майно підприємства.

13. Рентабельність власного капіталу ($R_{вк}$):

$$R_{вк} = \Pi / KB, \quad (6.13)$$

де KB – кошти власника підприємства.

14. Рентабельність функціонуючого капіталу ($R_{фк}$):

$$R_{фк} = \Pi / \Phi K, \quad (6.14)$$

де ΦK – вартість функціонуючого капіталу.

15. Рентабельність витрат на оплату праці ($R_{воп}$):

$$R_{воп} = \Pi / ВОП, \quad (6.15)$$

де $ВОП$ – витрати на оплату праці.

16. Рентабельність торговельної площі ($R_{пл}$):

$$R_{пл} = \Pi / Пл, \quad (6.16)$$

де $Пл$ – торговельна або загальна площа підприємства.

17. Рентабельність місць торговельної зали ($R_{м}$):

$$R_{м} = \Pi / M, \quad (6.17)$$

де M – кількість місць у торговельній залі.

18. Інтегральний показник рентабельності (P):

$$P = \sqrt{\Pi P_i}, \quad (6.18)$$

де P_i – часткові показники рентабельності; Π – кількість часткових показників рентабельності.

19. Вплив на прибуток від реалізації зміни товарообороту ($\Delta\Pi_T$):

$$\Delta\Pi_T = ((Tф - T_{пл}) * P_{Пл}) / 100, \quad (6.19)$$

де $Tф$, $T_{пл}$ – фактичний та плановий товарооборот; $P_{Пл}$ – плановий рівень прибутку за той же період.

20. Зміни рівня комерційного доходу ($\Delta\Pi_{РД}$):

$$\Delta\Pi_{PD} = (T\phi*(Pr\delta\phi - P_{плво}))/100, \quad (6.20)$$

де $Pr\delta\phi$, $P_{плво}$ – рівень комерційного доходу, відповідно фактичний і плановий.

21. Зміни рівня витрат обігу ($\Delta\Pi_{PB}$):

$$\Delta\Pi_{PB} = (T\phi*(P_{BO}^{\phi} - P_{BO}^{пл}))/100, \quad (6.21)$$

де P_{BO}^{ϕ} , $P_{BO}^{пл}$ – рівень витрат обігу, відповідно фактичний і плановий, за певний період.

22. Прибуток у точці беззбитковості (Π_{TB}):

$$\Pi_{TB} = KD - BO, \quad (6.22)$$

де KD – комерційний дохід за період; BO – витрати обігу за той же період.

23. Товарооборот, в точці беззбитковості (T_{TB}):

$$T_{TB} = (BO_{пост} * 100) / (P_{kd} - P_{возм}), \quad (6.23)$$

де $BO_{пост}$ – сума постійних витрат обігу; P_{kd} – рівень комерційного доходу; $P_{ВОЗМ}$ – рівень змінних витрат обігу.

24. Мінімальний прибуток (Π_{min}):

$$\Pi_{min} = (K * M_{pp}) / (100 - C_n), \quad (6.24)$$

де K – обсяг інвестованого капіталу; M_{pp} – мінімальний рівень рентабельності капіталу, %; C_n – частка прибутку, яка сплачується до бюджету у вигляді податків.

25. Величина цільового (необхідного) прибутку до оподаткування за планом ($\Pi_{цїл}$):

$$\Pi_{цїл} = (ЧП_{необх} / (100 - C_n)) * 100, \quad (6.25)$$

де $ЧП_{необх}$ – потреба в чистому прибутку підприємства; C_n – середній рівень податків у відсотках до прибутку від звичайної діяльності до оподаткування.

26. Планування прибутку розрахунково-аналітичним методом планування суми прибутку (*Пможл*):

$$Пможл = P_{Pn}^T * T_{n+1} \pm ДПДФ, \quad (6.26)$$

де P_{Pn}^T – рівень рентабельності товарообороту звітного періоду, %; T_{n+1} – плановий товарооборот; *ДПДФ* – прогнозовані зміни прибутку підприємства за рахунок змін факторів, що впливають на його величину.

27. На основі раніше сформованого плану реалізації товарів (*Поп*):

$$Поп = ((ТПЛ - ТТБ) * (РКДПЛ - РВОЗМІН.ПЛ)) / 100, \quad (6.27)$$

де *ТПЛ*, *ТТБ* – плановий товарооборот на період і оборот у точці беззбитковості; *РКДПЛ*, *РВОЗМІН.ПЛ* – відповідно плановий рівень комерційного доходу та плановий рівень змінних витрат.

28. Метод прямого розрахунку (*Ппл*):

$$Ппл = КДпл - ВОпл, \quad (6.28)$$

де *КДпл* – комерційний дохід за планом на період; *ВОпл* – витрати обігу за планом на той же період.

29. Коефіцієнт операційного важеля (*Ков*):

$$Ков = ВО_{пост} / ВО_{заг}, \quad (6.29)$$

де *ВО_{пост}* – сума постійних витрат обігу; *ВО_{заг}* – сума загальних витрат обігу.

30. Ефект операційного важеля (*Еов*):

$$Еов = \Delta П_{он} / \Delta ТД, \quad (6.30)$$

де $\Delta П_{он}$ – темп приросту суми операційного прибутку до оподаткування, %; $\Delta ТД$ – темп приросту суми комерційного доходу, %.

ЗАДАЧІ ДЛЯ РОЗВ'ЯЗАННЯ

Задача 1

На підставі даних управлінського обліку, поданих в таблиці, розрахувати суму та рівень операційного прибутку магазину «Сільпо». Проаналізувати виконання плану з усіх показників та обчислити вплив факторів на прибуток магазину від операційної діяльності.

Показник	Поточний рік	
	план	фактично
Роздрібний товарооборот, тис. грн	54400,0	54434,0
Торговельний дохід, сума, тис. грн	3252,0	3260,0
рівень, %		
Витрати обігу, сума, тис. грн	1789,7	1764,2
рівень, %		
Прибуток, сума, тис. грн		
рівень, %		

Задача 2

Проаналізувати виконання плану використання чистого прибутку за відповідними напрямками по підприємству торгівлі, що подані в таблиці до цієї задачі. Суму чистого прибутку поточного року взяти із задачі 1. Зробити висновки про зміну структури використання чистого прибутку.

Напрямки використання чистого прибутку	За планом на поточний рік		Фактично за поточний рік	
	сума, тис. грн	питома вага, %	сума, тис. грн	питома вага, %
Резервний фонд	22,5			5,0
Інвестування виробничого розвитку	180,0			44,5
Матеріальне стимулювання персоналу та соціальний розвиток	81,0			22,0
Виплата дивідендів	150,5			25,0
Інші цілі	16,0			3,5
Разом	450	100,0		100,0

Задача 3

Визначити план прибутку універсаму на майбутній рік, використовуючи метод прямого розрахунку прибутку, використовуючи дані, приведені в таблиці.

Показник	Факт за поточний рік	План	
		майбутній рік	у % до факту поточного року
Товарооборот, тис. грн	1147		
Торговельний дохід, тис. грн	381,5		
Рівень торговельного доходу, %			
Витрати обігу, тис. грн	328,3		
Рівень витрат, %			
Прибуток від реалізації, тис. грн			
Рентабельність обороту, %			
Сальдо інших доходів та витрат від операційної діяльності, тис. грн	31,0		
Прибуток від операційної діяльності, тис. грн			

У плановому році передбачається: збільшити обсяг роздрібного товарообороту на 13,4%; підвищити середній рівень комерційного доходу за рахунок змін у структурі товарообороту на 1,2% (темп підвищення); знизити рівень витрат обігу на основі ефекту масштабу на 0,9% (темп зниження); збільшити прибутки від іншої операційної діяльності на 12 тис. грн.

Заповнити таблицю плановими показниками.

Задача 4

Під час планування результативних показників економіст супермаркету «Таврія» розрахував, що для задоволення потреб підприємства у виробничому та соціальному розвитку річний цільовий прибуток повинен досягти 1650 тис. грн. Згідно з чинним законодавством податок на прибуток становить 25,0%. Аналіз результатів господарської діяльності показав, що за

останні 2 роки середньорічний показник рентабельності обороту коливався у значенні 12,3–12,6%. Визначте операційний прибуток до оподаткування та необхідний обсяг товарообороту, який дозволить отримати цільовий прибуток.

Задача 5

Використовуючи дані управлінського обліку, розрахувати планове значення прибутку і рентабельності на майбутній рік на основі раніше сформованого плану реалізації товарів, який складав 1509 тис. грн.

У звітному році частка змінних витрат становила 65%. У плановому році змінні витрати зростуть прямо пропорційно товарообороту.

Вихідні дані приведені в таблиці.

Показник	Фактичні дані за звітний рік.	План на майбутній рік
Товарооборот	1442,0	
Торговельний дохід	615,0	
Витрати обігу	495,4	
Прибуток від реалізації		

Задача 6

На підставі наведених у таблиці даних по підприємству оптової торгівлі, виконати розрахунки суми прибутку до оподаткування та чистого прибутку за поточний і попередній роки. Проаналізувати динаміку суми та рівня всіх видів прибутків. Розрахунки оформити аналітичною таблицею.

Показники	Поточний рік	Попередній
1	2	3
Чиста виручка від реалізації товарів (товарооборот)	4752	4324
Валовий прибуток	1370	1251
Сальдо інших операційних доходів та витрат	28	-23
Адміністративні витрати	253	275
Витрати на збут	460	418
Фінансовий результат від операційної діяльності:		

1	2	3
прибуток		
збиток		
Сальдо доходів та витрат від інших видів діяльності	-45	27
Фінансовий результат від звичайної діяльності:		
прибуток		
збиток		
Податок на прибуток від звичайної діяльності	160	140
Чистий прибуток		

Тема 7. ЕФЕКТИВНІСТЬ ДІЯЛЬНОСТІ ТА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ТОРГОВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Література до вивчення теми: [9, С. 343–376; 11, С. 26–34; 12, С. 366–374; 24, С. 170–208].

Питання до семінарського заняття:

1. Поняття ефекту та ефективності. Показники ефективності діяльності торговельного підприємства.
2. Сутність конкурентоспроможності підприємства. Її порівняльний та часовий характер. Фактори, що визначають конкурентоспроможність торговельного підприємства на споживчому ринку.
3. Оцінка конкурентоспроможності конкретного торговельного підприємства.
4. Обґрунтування заходів щодо зміцнення конкурентоспроможності торговельного підприємства.

Теми рефератів:

1. Економічна та соціальна ефективність діяльності підприємств торгівлі.
2. Фактори та шляхи підвищення економічної ефективності підприємств торгівлі.
3. Порівняльний аналіз конкурентоспроможності підприємств торгівлі різних форматів за сучасних умов економічного розвитку України.
4. Ринковий механізм підвищення конкурентоспроможності підприємств торгівлі різних форматів.
5. Закордонний (провідний) досвід підвищення конкурентоспроможності підприємств торгівлі.

ЗАДАЧІ ДЛЯ РОЗВ'ЯЗАННЯ

Задача 1

Оцінити конкурентоспроможність підприємства «Кокон» методом різниць за даними, поданими в таблиці.

У процесі оцінки розрахувати:

- оціночні показники підприємства «Кокон» та підприємства-конкурента (рентабельність обороту, %; рентабельність власного капіталу, %; комерційна маржа (рівень торговельної надбавки), %);

- переваги (+) чи недоліки (-) підприємства «Кокон» у порівнянні з підприємством-конкурентом;

- за матеріалами аналізу даних таблиці зробити відповідні висновки про конкурентоспроможність підприємства «Кокон».

Показники	Показники підприємства «Кокон»	Показники конкурента	Переваги (+); недоліки (-)
Чиста виручка від реалізації товарів (товарооборот)	4752,0	4324,0	+428,0
Валовий прибуток	1251,0	1059,38	+191,62
Чистий прибуток	422,0	480,0	-58
Власний капітал	11754,88	14953,27	-3198,39
Тривалість операційного циклу, дні	64	58	-6

Задача 2

За даними таблиці оцінити ефективність діяльності торговельного підприємства «Сільпо».

У процесі оцінки розрахувати:

- рентабельність товарообороту, (Рто), %;

- рівень витрат обігу, (Рво), %;

- фондвіддача, (Фв);

- товарообіг на 1м² торговельної площі, (ТОм²), тис.грн/м²;

- продуктивність праці (ПП), тис.грн/осіб

№	Показники	I квартал	II квартал
1.	Прибуток до оподаткування, тис.грн.	1300	1450
2.	Товарообіг, тис.грн.	12000	12980
3.	Витрати обігу, тис.грн.	2600	2750
4.	Середньорічна вартість основних засобів, тис.грн.	6400	6050
5.	Торговельна площа, м ²	2000	2100
6.	Середньооблікова чисельність персоналу, осіб	420	500

Задача 3

За даними таблиці розрахуйте можливий (очікуваний) обсяг прибутку (збитку) торговельного підприємства від реалізації товарів:

- розрахунок рівня комерційного доходу по продовольчих товарах (Ркд прод);
- розрахунок рівня комерційного доходу по непродовольчих товарах (Ркд непрод);
- розрахунок планового обсягу комерційного доходу від реалізації продовольчих товарів (КД прод.пл);
- розрахунок планового обсягу комерційного доходу від реалізації непродовольчих товарів (КДнепрод.пл);
- розрахунок загального планового обсягу комерційного доходу від реалізації продовольчих та непродовольчих товарів (КДпл);
- розрахунок рівня змінних витрат обігу звітного періоду;
- розрахунок рівня змінних витрат обігу планового періоду;
- розрахунок обсягу змінних витрат обігу планового періоду;
- розрахунок обсягу прибутку (збитку) від реалізації товарів.

№	Показники	Сума, тис. грн
1	2	3
1.	Обсяг планового товарообороту, тис. грн	4300,5
2.	Темп зростання товарообороту на плановий період, %	95,1
3.	Частка у загальному обсязі товарообороту, %:	

1	2	3
4.	А. Продовольчі товари	40
5.	Б. Непродовольчі товари	60
6.	Рівень торговельної надбавки, %	
7.	А. Продовольчі товари	20
8.	Б. Непродовольчі товари	28
9.	Витрати обігу звітного періоду, тис. грн:	
10.	- змінні витрати обігу	125
11.	- постійні витрати обігу	65
12.	Очікувана зміна витрат обігу:	
13.	- фонд оплати праці (окладна частина), тис. грн	25,5
14.	- орендні та комунальні платежі, тис. грн	25
15.	- рівень змінних витрат обігу, п.п.	2,6

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Законодавча і нормативна база

1. Господарський кодекс України: прийнятий Верховною Радою України 16.01.2003 р. № 436-IV. Редакція від 06.11.2014 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/436-15/ed20141106> – Назва з екрану.

2. Податковий кодекс України : прийнятий Верховною Радою України 02.12.2010 р. № 2755-VI. Редакція від 08.11.2014 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17/ed20141108>. – Назва з екрану.

3. Закон України «Про захист економічної конкуренції» : прийнятий Верховною Радою України 11 січ. 2001 р. № 2210-III. Редакція від 11.08.201 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/406-18/ed20130704>. – Назва з екрану.

4. Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність»: прийнятий Верховною Радою УРСР 16.04.1991 р. № 959-XII. Редакція від 26.10.2014 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/959-12/ed20141026>. – Назва з екрану.

5. Закон України «Про інвестиційну діяльність»: прийнятий Верховною Радою України 18.09.1991 р. № 1560-XII. Редакція від 06.11.2014 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1560-12/ed20141106>. – Назва з екрану.

6. Закон України «Про оплату праці»: прийнятий Верховною Радою України від 24,03.1995 р. № 108/95-ВР. Редакція від 26.10.2014 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/108/95-%D0%B2%D1%80/ed20141026>. – Назва з екрану.

7. Національні стандарти бухгалтерського обліку в Україні: Закон. Положення. Інструкції: зб. норм.-прав, актів / упоряд. Д.О. Горлов, І.В. Шпак. – К. : Хрінком Інтер, 2000. – 232 с.

8. Національний стандарт України «Роздрібна та оптова торгівля» Терміни та визначення понять ДСТУ 4303 : 2004. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dtk.com/natsionalniy-standart-ukrayini-dstu-4303-2004-rozdribna-ta-optovatorgivlya/>. – Назва з екрану.

Основні підручники

1. Балджи М.Д., Допіра І.А., Однолько В.О. Економіка та організація торгівлі: навч. посіб. – Київ : Кондор-видавництво, 2017. – 368 с.

2. Економіка торгівлі : навч. посіб. / за ред. Н.О. Власової. – Х. : Світ Книг, 2014. – 473 с.

3. Бланк И. А. Торговый менеджмент. – 2-е изд., перераб. и доп. – К. : Ника-Центр, 2013. – 784 с.

4. Мазаракі А. А., Ушакова Н. М., Лігоненко Л. О. Економіка торговельного підприємства : підручник. – К. : Хрещатик, 2005. – 800 с.

5. Марцин В. С. Економіка торгівлі : підруч. – К. : Знання, 2006. – 402 с.

6. Яковлев Ю. П. Економіка торгівлі з використанням інформаційних технологій : навч. посіб. – Херсон : Олді-плюс, 2009. – 376 с.

Додаткова література

1. Комерційна діяльність : підруч. / за ред. проф. В.В. Апопія. – Вид. 2-ге, перероб. і доп. – К. : Знання, 2008. – 558 с.

2. Внутрішня торгівлі в Україні: економічні умови ефективного розвитку : монографія / за заг. наук. ред. А.А. Мазаракі. – К. : КНТЕУ, 2006. – 195 с.

3. Гетьман О. О., Шаповал В. М. Економіка підприємства : навч. посіб. – 2-ге вид. – К. : Центр учбової літератури, 2010. – 488 с.

4. Іванілов О. С. Економіка підприємства : підручник. – К. : Центр учбової літератури, 2013. – 728 с.
5. Костирко Р. О. Фінансовий аналіз : навч. посіб. – Х. : Фактор, 2007. – 784 с.
6. Несторенко Ж. К., Череп А. П. Економічний аналіз фінансово-господарської діяльності підприємства : навч. посіб. – К. : ЦУЛ, 2005.– 122 с.
7. Споживчий ринок України: методологія дослідження та регулювання: монографія / за заг. ред. Л.О. Лігоненко. – К. : КНТЕУ, 2007. – 379 с.
8. Трансформаційні процеси в торгівлі України в умовах інтернаціоналізації : монографія / за ред. Л.О. Лігоненко. – К. : КНТЕУ, 2009. – 334 с.
9. Шваб Л. І. Економіка підприємства (практикум) : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. – Житомир : ЖДТУ, 2009. – 466 с.
10. Шлійко А. В. Економіка підприємництва на ринку товарів і послуг : навч. посіб. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 376 с.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
Тема 1. ТОВАРНІ ЗАПАСИ ТА ТОВАРНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТОРГОВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА.....	7
Література до вивчення теми	7
Питання до семінарського заняття	7
Теми рефератів	7
Основні формули для розв'язання задач	8
ЗАДАЧІ ДЛЯ РОЗВ'ЯЗАННЯ	13
Тема 2. МАЙНОВІ ТА ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ ТОРГОВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА.....	18
Література до вивчення теми	18
Питання до семінарського заняття	18
Теми рефератів	19
Основні формули для розв'язання задач	19
ЗАДАЧІ ДЛЯ РОЗВ'ЯЗАННЯ	22
Тема 3. ПЕРСОНАЛ ТОРГОВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА	27
Література до вивчення теми	27
Питання до семінарського заняття	27
Теми рефератів	27
Основні формули для розв'язання задач	27
ЗАДАЧІ ДЛЯ РОЗВ'ЯЗАННЯ	31
Тема 4. ПОТОЧНІ ВИТРАТИ ТОРГОВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА	36
Література до вивчення теми	36
Питання до семінарського заняття	36
Теми рефератів	36
Основні формули для розв'язання задач	37
ЗАДАЧІ ДЛЯ РОЗВ'ЯЗАННЯ	40
Тема 5. ДОХОДИ ТОРГОВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА	43
Література до вивчення теми	43
Питання до семінарського заняття	43
Теми рефератів	43
Основні формули для розв'язання задач	44
ЗАДАЧІ ДЛЯ РОЗВ'ЯЗАННЯ	47
Тема 6. ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ ДІЯЛЬНОСТІ ТОРГОВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА	50
Література до вивчення теми	50
Питання до семінарського заняття	50
Теми рефератів	50
Основні формули для розв'язання задач	51
ЗАДАЧІ ДЛЯ РОЗВ'ЯЗАННЯ	56

Тема 7. ЕФЕКТИВНІСТЬ ДІЯЛЬНОСТІ ТА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ТОРГОВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА	60
Література до вивчення теми	60
Питання до семінарського заняття	60
Теми рефератів	60
ЗАДАЧІ ДЛЯ РОЗВ'ЯЗАННЯ	61
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА	64

Навчальне видання

**Практикум з дисципліни “Торговельне підприємство”
для студентів першого року навчання магістерського рівня
спеціальності 076 «Підприємство, торгівля та біржова діяльність»
ОПП «Економіка, планування та управління бізнесом»
другого рівня вищої освіти всіх форм навчання**

**Марина Дмитрієвна Балджи
Вікторія Олександрівна Однолько**

Підписано до друку _____
Формат 60 x 84 1/16
Папір офсетний.
Фіз. друк. арк.
Ум. друк. арк.
Наклад 300

Реквізити типографії